

BOSHLANG‘ICH TA‘LIM FANLARINI INTEGRATSIYALASH

Umarova Dilafro‘z Anvarovna

*Shahrisabz davlat pedagogika instituti „Boshlang‘ich ta‘lim metodikasi“
kafedrası o‘qituvchisi*

Inoyatova Dilrabo Olim qizi

*Shahrisabz davlat pedagogika instituti boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi
4-kurs talabasi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang‘ich ta‘lim fanlarini integratsiyalashning mazmun-mohiyati, uslubiy yondashuvlari hamda ta‘lim samaradorligini oshirishdagi o‘rni yoritilgan. Fanlararo integratsiyaning boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining bilim olish motivatsiyasiga ta‘siri, o‘quv jarayonida integratsiyalashgan metodik yondashuvlar orqali ijodiy fikrlashni shakllantirish imkoniyatlari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: integratsiya, boshlang‘ich ta‘lim, fanlararo bog‘liqlik, metodika, innovatsion yondashuv

Аннотация: В данной статье раскрываются содержание и методические основы интеграции предметов начального образования. Рассмотрено влияние межпредметной интеграции на мотивацию учеников младших классов и развитие их творческого мышления через интегрированные методики обучения.

Ключевые слова: интеграция, начальное образование, межпредметная связь, методика, инновационный подход

Abstract: This article explores the content and methodological foundations of integrating subjects in primary education. It examines how interdisciplinary integration affects students' motivation and develops their creative thinking through integrated teaching methods.

Keywords: integration, primary education, interdisciplinary connection, methodology, innovative approach

Bugungi kunda ta‘lim tizimidagi islohotlar, ayniqsa, boshlang‘ich ta‘limda o‘quv fanlarini o‘zaro integratsiyalashni taqozo qilmoqda. Bu esa o‘quvchilarda puxta bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish, ularning fikrlash faoliyatini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Integratsiyalashgan yondashuv orqali darslar mazmunan boyib, o‘quvchilarning bilimlarni turli kontekstlarda qo‘llash qobiliyati ortadi. Integrativ o‘qitishning maqsadi boshlang‘ich ta‘limda tarbiyalashning rivojlantirish asosi bo‘lgan tabiat va jamiyat haqida to‘liq tasavvurga ega bo‘lish, ularni rivojlanish qonunlariga o‘z munosabatini

shakllantirishdan iborat. Dastlabki boshlang'ich integratsiyalashgan darslar bu ona tili-o'qish, tabiatshunoslik-o'qish, o'qishmusiq, tabiatshunoslik-matematika, tabiatshunoslik-texnologiya, matematika- texnologiya, matematika- jismoniy tarbiya va hakoza kabi fanlarni qo'shib olib o'tkazishdir. Boshlang'ich sinf o'qituvchisiga integratsiyalangan darslar o'tish mumkin, chunki bir o'zi hamma fanlarni o'qitadi. O'quvchi qanchalar yosh bo'lsa, u shuncha kam biladi. Shuning uchun boshlang'ich ta'limda integratsiya imkonlari chegaralangan. Bolalar boshlang'ich ta'limda juda ko'p hodisa, tushuncha, fanlar bilan tanishishadi, lekin ular to'g'risida elementar tushuncha olishadi. Keyingi yillarda mavjud bilimlarini to'ldirib va kengaytirib borishadi. Shuning uchun o'qituvchi bir xillikdan qochishi va rang - barang shakl va usullarda dars o'tishi talab etiladi.

Integratsiya tushunchasining nazariy asoslari: Integratsiya – bu turli fanlar o'rtasidagi o'xshashlik va bog'liqlik asosida yagona bilim tizimini shakllantirishdir. Boshlang'ich ta'limda integratsiya o'quvchilarning qiziqishi va dunyoqarashini kengaytirishga xizmat qiladi. Bu yondashuv Vygotskiy, Dewey, Bruner singari pedagog olimlarning g'oyalariga asoslanadi.

Fanlararo bog'liqlikni tashkil etish yo'llari: Fanlararo integratsiya quyidagi shakllarda amalga oshirilishi mumkin:

- **Mavzular asosida integratsiya:** Masalan, “Tabiatdagi fasllar” mavzusi doirasida ona tili, atrof-muhit, matematika fanlari uyg'unlashtiriladi.

- **Ko'nikmalar asosida integratsiya:** O'quvchilarning tahlil qilish, guruhda ishlash, taqqoslash, taxmin qilish kabi umumiy ko'nikmalari rivojlantiriladi.

Loyiha asosida integratsiya: Maktabda kichik loyiha ishlarini amalga oshirish orqali turli fanlarda olgan bilimlarni birlashtirish imkoniyati yaratiladi.

Integratsiyalashning metodik asoslari

Fanlarni integratsiyalashda quyidagi metodik yondashuvlardan foydalaniladi:

Problemali o'qitish

Bir muammo asosida bir nechta fanlar bilimlaridan foydalaniladi. Masalan, “Suvning ifloslanishi” muammosi:

Atrof-muhit: Ekologik holat tahlili

Ona tili: Maqola yozish

Matematika: Ifloslangan suv statistikasi

Tasviriy san'at: Plakat yaratish

Loyihaviy faoliyat (projekt metodi)

O'quvchilar mustaqil yoki guruhda loyiha tayyorlashadi. Loyiha davomida turli fanlardan bilimlar kerak bo'ladi.

Misol: “Maktab bog‘i” loyihasi — biologiya, matematika, texnologiya, o‘qish fanlari integratsiyasi.

Kross-kurikulyar yondashuv

Fanlararo umumiy kompetensiyalar asosida birlashtirish, masalan:

Tanqidiy fikrlash

Axborot bilan ishlash

Kommunikativ ko‘nikmalar

Integratsiyalashga mos dars shakllari

Blok darslar (bir mavzuni 2–3 fan bilan bog‘lab o‘rganish)

Integratsiyalashgan ekskursiyalar (maktab atrofidagi tabiiy joylarga chiqish va turli fanlar asosida tahlil qilish)

O‘yin darslari (turli fanlardan bilimlarni bitta ssenariy asosida qo‘llash)

Interaktiv metodlar: klaster, aqliy hujum, rol o‘ynash, Venn diagrammasi va boshqalar

Integratsiyalashda o‘qituvchi roli

Fanlararo bog‘liqlikni ko‘ra bilish

Yagona didaktik maqsadni shakllantirish

Loyihani rejalashtirish va baholash mezonlarini aniqlash

O‘quvchilarning qiziqishi va ehtiyojlariga e‘tibor berish

Integratsiyalashni baholash

Baholash ham integratsiyalashgan bo‘lishi kerak:

Portfolio: O‘quvchining turli fanlar bo‘yicha yakuniy ishlarini jamlash

Rubrika: Loyihaning turli jihatlarini baholovchi mezonlar

Refleksiya: O‘quvchilarning o‘z faoliyati haqida fikr bildirishlari

Integratsiyalashgan dars namunasi: Masalan, 2-sinfda “Bahor” mavzusidagi integratsiyalashgan dars:

Ona tili: “Bahor keldi” matnini o‘qish, asosiy g‘oyani aniqlash.

Matematika: Bahor mavzusiga doir misollar tuzish (gul sonini hisoblash, daraxtlar soni va h.k.).

Tasviriy san‘at: Bahor manzarasini chizish.

Atrof-muhit: Bahorda o‘simlik va hayvonot olamidagi o‘zgarishlar haqida suhbat.

Integratsiyaning afzalliklari:

O‘quvchilar bilimni real hayotga bog‘laydi;

O‘zaro muloqot va hamkorlikda ishlashga o‘rgatadi;

O‘z fikrini erkin ifodalash, ijodiy yondashishga undaydi;

Mustahkam va mazmunli bilimlar shakllantiriladi.

O'quv jarayonida fanlararo aloqadorlik ta'minlangan sharoitda o'quvchilarning egallagan bilimlari samarali rivojlanishi bilan bir qatorda ularning idrok etish qobiliyati, faolliklari, qiziqishlari, aqliy intellektual imkoniyatlari ortishiga erishiladi. Fanlararo aloqadorlik tushunchasi o'quvchi shaxsida mustaqil ishlash, ijodiy qobiliyatlarni shakllantirish, darslarda faol ishtirokning yuzaga kelishi orqali bilim, ko'nikma va malakalarni egallay olishda asosiy vosita bo'ladi. Hozirgi vaqtda ta'lim jarayonida fanlararo aloqadorlik asosida interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalar, pedagogik va axborot texnologiyalarni o'quv jarayonida qo'llashga bo'lgan qiziqish kundan-kunga kuchayib bormoqda. Ta'limda fanlararo aloqadorlikning asosiy maqsadi boshlang'ich maktabdayoq tabiat va jamiyat haqida yaxshi tasavvur asoslarini qo'yish va ularning rivojlanishi qonunlariga o'z munosabatini shakllantirishdir. Dars jarayonida o'quv materialini mavzular bo'yicha tahlil etish yo'li bilan turli o'quv fanlarini qaysi mavzulari birbiri bilan aloqadorligi yuzaki ravishda aniqlansa, tarkibiy tahlil etish orqali o'quv materialining tashkil etuvchi tushunchalari, dalillari, qonuniyatlari, hukm, xulosalari, tasavvurlari orasidagi aloqadorlik o'rnatiladi. Fanlararo aloqadorlik o'rnatish uchun o'quv materiali mazmuni mantiqan, psixologik, didaktik, metodik va boshqa jihatlardan tahlil etadi. Pedagogik amaliyotda o'quv materialini mavzular bo'yicha va tarkibiy tahlil etish usullaridan keng foydalaniladi.

Yuqoridagi ma'lumotlardan xulosalashimiz mumkinki, boshlang'ich ta'limda fanlarni integratsiyalash darsning samaradorligini oshirish, bolalarning mustaqil va ijodiy fikrlashini rivojlantirish, bilimlarni chuqur va tizimli o'zlashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois o'qituvchilar integratsiyalashgan yondashuvni dars amaliyotida keng qo'llashlari zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduqodirova R. "Boshlang'ich ta'limda integratsiyalashgan yondashuv". – Toshkent: TDPU, 2021.
2. Sattorova M. "Pedagogik texnologiyalar va integratsiyalashgan ta'lim". – Samarqand: SamDU, 2020.
3. Nurullaeva Z. "Boshlang'ich ta'limda fanlararo bog'liqlikni ta'minlash metodikasi". – Toshkent: Innovatsiya, 2022.
4. G'ulomov N., To'xtayev T. "Didaktika asoslari". – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
5. Mahmudova M. "Integrativ yondashuv asosida o'qitish usullari". – Farg'ona: FDU, 2023.
6. "Boshlang'ich ta'lim metodikasi" (darslik), TDPU jamoasi, 2022.
7. Sharipova S. "Fanlararo integratsiya va uning o'quvchilar rivojiga ta'siri", Ma'rifat gazetasi, 2021.